

Kornis Mihály

SEOL*

Egész nap össze voltam zárva a Papával.

Reggel el kellett volna vinnie az óvodába, de elfelejtette. Toporgott a szekrénye előtt, fel-felhorkanva, mint egy csontos ló. Nem tudta felvenni a sérvkötőjét. Félórát jobbról balra húzta, vakon hátranyúlt balra, és el akarta kapni. Még egyszer meglendítette, arrébb lengett. Még egyszer, és megint. Megfordult, újra elejtette, add fel, aranyoskám, segíts a Papának. Egész délelőtt. Mindjárt indulunk, jó? Leme gyünk az Erzsébet térre játszani, csak még felveszem ezt a barchentot, te meg majd húzd le a bokámon a szárát. Én meg addig dúltam a lakást. Akkor már megvolt bennem az idegesség, mint egy kis le prélude: a merő kuszaság. Talán felöltöztettek, mielőtt munkába mentek volna, talán nem. Gyakoroltam a maslikötést a cipőmön. Szétdobáltam a játékaimat, mintha összepakolnám, heverték egymás hegyén-hátán, mint a hullahegy. Megrúgtam a falat, kinyitottam a rádiót, behallgattam Gencsy Sáriba, pattanva kikapcsoltam, leráztam magamról a hangját, mint csikó a bögyölyt. Nyihogtam! Kirohantam a konyhába, megnéztem, olyat csöpög-e a csap, amilyet szokott, csecses-hosszúkásakat, vagy amit ritkábban, aprót s szétesőt?

Rányitottam a spájzra: úgy álltak ott a befőttek, mint a pocakos katonák.

Kaosz dúlt a fejemben! Egyszerre volt az egész: Rákosi pajtás meg a kopasz meggy, a gyanús, kora tavaszi buzgás meg a mosogatólefolyó hörpölő hangja, blütty-blütty, hogy már menekültem előle, futtomban kinyitottam az összes szekrényajtót, hát ebből akkora veszekedés lesz, hogy csak na, de a végén sír, a fejét fogva zokog. Szegény kicsi gyerek. Ezek a józan délelőtti fények meg az én magába hánytorgó türelmetlenségem: Meenjüünk Mááár! Az öreg bútorok is, a nagy lelkükkel, ahogy löködnek, amint gyötörtten fel-alá sétafikálok köztük, csillagocskám, most már induljatok el, mert bezár a Tejes Néni, a végén lekésítetek a joghurtot! Megtorpantam a hallajtó küszöbén, a sarkamon ingva.

– Papa, mi lesz már?

Rám nézett, mint egy kibombázott ház.

Mint egy ló a Városház utcából, akit az élelmiszerbolt előtt láttam meg. Vastag bőrdarab borult a szemére. Alig tudott pislogni. Ez vak? Nem. Azért van a szemén, hogy csak húzzon, mondta a Papa. Ne nézegessen máshova, nehogy véletlenül a végén megrúgja a járókelőket. Arrébb is slisszoltam mindjárt, áthúzódtam a belső oldalra, hogy a Papához legyen közelebb a ló. A Főposta hátsó bejáratánál volt ez, ahol mindig rendetlen-izgatott minden, ki-be járkál mindenféle kocsi, ott vannak ezek a böhm sarokkő-

* Ez az elbeszélés az *Élet és Irodalom*ban 1996–97-ben FELIRAT címmel publikált folytatásos regény egyik részének a későbbi években született végső formája.

vek is, amikre mindig ráugrok csakazértis. Postásló? Nem. Ez Csemege-Fuvaros, te állj oda a kasszához, míg én beállok elől verekedni, és akkor hamarabb leszünk kinn. Szürke foltos fenéke volt különben a lónak, vastag szálú, fekete farka, elég szimpatikus, ilyen fintorgó-kackiás farkok.

Épp tojt.

Könnyedén buktak elő a darabok a lukából, sárgállón, gőzölögve, enyhén ijedősen. Elkaptam a szemem! Beléptünk a boltba. Komor villanyfény. Ó, az örök liztszag. Savanyúcukorka illata is, keveredve ecettel. Homályos foltok a kövön, itt-ott. Kiömlött valami...

A félig üres boltoknak ez a felfoghatatlan idegessége!

És a kiszolgálónők szállnak a homályban, lomhán, az arcukba lógó hajjal, a késekkel, a vásárlók meg csak állnak a kabátjukba omolva, és halkán köhécselnek. Várják, hogy ők is kapjanak a tömbcafatóból. Tisztelettel nézik, ahogy levágják nekik.

Kinn meg a ló.

Úgy izgatott, mit csinál. Most fázik? Szarik? Áll? Ütik ostorral? Lónak kell lennie, húznia kell, mese nincs, Andersen Nexö elvtárs meghalt, Jozsif Visszarionovics Sztálin elvtársunk, most már az is meghalt. Az egész város vigyázzban áll.

Pisszenni se szabad.

Álltam a kassza előtt én is.

A Papa átnyúlt a pult üvege felett, hogy abból vágjon le, drágám, de ne abból, nézze az ujjam, most mutatom, most tetszik már a jó irányba lenni, az a büdös sajt, úgy ni.

Öt dekát, ne többet.

Nem bírtam, kirohantam az üzlet elé!

Hát a ló még mindig ott állt.

Rángott a bőr a hátán, mintha láthatatlan bogarak csípdesnék, lógatta a fejét. Horkantott! Csapkodott vastag hajú, fekete farokcopfjával a nagy, barna fenéke mögött, és szendén toporogva kürtöseket fíngott.

Semmit se látott!

Rám nézett.

Lerogytam eléje.

A két tenyeremmel támasztottam meg magam a padlón. Figyeltem szótlantul, alulról, kegyetlenül. Szőrös lányékú vénség. A teste langyfehér ráncait nézegettem, a kopasz fejét hátulról, az egy helyben álló, döbbenetes igyekezetét. Ha valakinek ilyen sápadt a bőre, az kész. Ha már így lóg a hús a törődött fenekén. Egy rom. Rakás szemét a grundon.

Elrohantam.

Csakis a falat néztem, a rózsaszínű spriccet, a csecses cseppjeit a lakásfestő pemzlijének, és a délelőtti homályt a falakon, a habozást, a nappalt. Nappal van. Zúgnak a gé-

pek az öntödében! Szamárordítást hallattam a lefolyó felett. Miben különbözik a szamár a lótól? Hogy buta. Nincsenek nagy lábai, és ez ordít. Nem tud többet. Mááár fel vagyok öltözve! Hallod? Tőlem indulhatnánk! Kapartam a patáim a kockakövön. Megnéztem, hogy a bokámtól a nagylábujjamig belefér-e a kockába? Belefért, de épp csak. Huj, de kínos. Meglódultam, vakon belevetettem magamat a semmibe: magam előtt toltam, mint az ausvici buldózer a fehér hússzart. Ki se mertem nyitni a szemem. Átvágtattam a sötét előszobán, ahol az apám szokott kutakodni, mikor néha kinyitja a szekrényt, és – mars be! – turkál a szőrmemaradékok közt, a háború előtti kofferből kidöntött – nercek ezek, kisfiam, és nyest, nyúl, róka, pézsmapocok, na mars be! – zsíros anyagok alján. Mindent megütök, amerre megyek, kopogtatom a falakat, mint egy harkály, de én szirénázva, mert érzem a testem, hogy már nagy vagyok, bár kicsi, és ezért nincs beleszólásom. Dörzsöli a combomat a mackó. Az erkélyajtó előtt van egy fehér tócsa. A nappal fénye. Kiömlött, vége. Most szívárogo el...

Vakító!

De mire visszajövök, hogy megnézzem – már rángatja magára a kabátot, villogó-nagy szemmel öltözködik, nem néz rám. Ássa bele magát a lóden ujjába komoran, némán. Miért pont most? Óriási a feje, holdvilágkopasz. Hátat fordít, ne nézzem. Keresi a botját. A kezébe adom. Nem szereti. Édes fiam, siess, nem fogok várni rád! Hol a kesztyűd? Nem tudta felgyújtani a villanyt se. Álldogált, az előszobai setétben a kesztyűjével csapkodta magát, vég nélkül keféledett, én meg addig fennhangon búcsúzkodtam a lakástól: – Szevasztok, most elmegyünk, kezitcsókolom! – felajzva és mámorosan, de mint aki suttyomban le is akarja rázni a híveket, megpaskoltam a rekamiét, ráültem a fotel karfájára, most vár az élet minket, értitek, de ti itt maradtok, majd vigyáztok, ne pityeregj, te kis hamutartó, várjál meg, de a Papa még mindig csak pisz-mogott, ezerszer kiejtette a kezéből a lakáskulcsot, a kezébe nyomtam, tovább rugdaltam az ajtót, akkor még egyszer elejtette, és akkor már a csíkos szélű zsebkendőjét is fontosnak tartotta előhúzni, odakent a viruló számra vele: na, töröld bele, és tovább intézkedett, úgy kellett visszavezetni a gardróbba, ne arra menj, itt vedd elő a kulcsod, nem érem fel, nyisd ki. Akkor kinyitotta.

Kirobbantam a lépcsőházba.

– Édes fiam, állj meg!

Ez a házunk. A házunk vad csöndje!

Ez itt már nagyon felül van, ahol mi lakunk. Ez már ilyen márványos. Szinte már tilos. Ez egy volt kapitalista ház. És a bezárt ajtók! Szomszédok, állítólag, de vigyázni kell. Hogy miért, az világos: hűvös. Délelőtti permetfény. Csak nehogy most jöjjön közbe valami! Ijedten forgolódom a nyuszisapkámban. Máris melegem van. Pöffed a combomnál a ruha. A lift elé ugrok, csókolom az üveget, de nyomogatom is. Mi volna, ha betörne? Ha kiesne? A rothadt kápitálistmusban fel is lehetett hívni a liftet, ilyen csengőgömbbal. Már nincs. Papa rádól az ajtóra, behúzza morogva. Addig elszaladok a lépcső kezdetéig. Az volt a szokás, hogy a lépcső kezdetéig elszaladhatok, csak ott kellett nekem megtorpanni mindig, mint egy kis Empedoklésznek, a vulkán szelínél.

A mélység.

De még sokkal lejjebb is lesz. Megy le a lépcső! Minden kis része egy része a lépcsőháznak, ki van ez találva nagyon, így van összerakva, hú de ravasz. Zöld linóleumszőnyeggel a testén. A szélén acélszegecsek. Az acélt megedzik. Hú de vonz! Pedig ezen én már legurultam sokszor, de felkaptak, hiába zokogtam, nem számított. Itt megy le. Készülök. Harangozok a kabátujjamból kétoldalt kilógó kesztyűmmel a lépcső szélén, mint egy artista, vágyik a szívem leugorni, de – nem mer. Micsoda mélység! Üresség. Majd ezen kell átlábalni. Vigyázz, óvatosan! – ugrik a Papa hozzám, s fog. Ne fogj! Nem hagy, szorít, pont a futást nem engedi meg az ő lassú ereszkedő mozgása. Engedj el! – de nem enged. Nem is akar. Kiköp minden emeleti közben egy nagy turhást. Betúrom a kezem a kezébe, és vonzoló, nem engedem el, még ha két lépcsőt ugrok át egyszerre, akkor se. Szédül, de forog le velem, szeretne a korlátban megkapaszkodni, nem tud. Száguldunk! Elfolyik a fal mellettünk, ilyenkor nem is lehet tisztán látni semmit. Sikít a zuhanás. Ha most szembejönne valaki – de nem jön...

Az emeleti közökben mohón szimatolok. Itt valaki járt.

Ki járt itt?

Ember. Eldobta, rátaposott, nem is tudta, hogy utána mi jövünk le! S ez már a harmadik, ez már a második, ez pedig itt a tinglitangli első, ez már tényleg semmi. Itt van a Katonai Szabóság a Fél Emeleten, mert így hívják, de Első Emelet, mivel áthúzták, és kézzel odaírták: *első!* Kommunista nem ismer fél emeletet. Itt már szinte zajos és zsborgó. Dől a fény! Felhatol a zaj. Az utcáról a köhögő motorpumpák, ez a csikorgás meg a nyikorgás, a csörlők, ahogy dolgoznak. Ígéretnek fűt-fát! Na és ez a földszint, ez volt a cél...

Itt kell majd bejönni, ha visszajövünk egyszer.

Rohanok a ház kijáratí üvegajtájához, hátha nyitva hagyta valaki, hátha nem is kell megvárni a Papa Elefántot, aki még mindig csak a félemeleti lépcsőfordulót igyekszik teljesíteni csattogva, hátha ma egyedül ki tudok jutni a szabadba, Nagy Átjáróházunk odvas jelenébe, ahol olyan izgatott autóbuszszag van mindig, és nappali félhomály. Vad, háborús utóérzetek! De zárva most.

Meg kell várnom őt, mégiscsak.

Földszintézés. Kicsikét félek.
Itt már vittek el ám embereket!

Barna a levegő. Gyulladt lámpakörtefény: millió aranytűt sugároznak ki a mennyezethez lapuló égők, csak úgy köpködik ki magukból a fénytüskéket, e megfoghatatlan, bánatos-gennyes tűket. Itt van a lift is, a barna fafülkés, felhajtható bársonyülőkés. Tükör is van... Rejtély. A múlt meséje, titkos imádat. A férgesedő márvány. A kétkezi bánásznak azonban nincs márványa! Madárlátta kenyere van csak a szegénynek. És mi mégis itt lakunk.

Phijj!

Süket ez a földszint.

– Állj meg! Megparancsolom...

Dörgi a Papa a messzi semmiből. Toporgok. Himbálom kesztyűimet, ahogy kilógnak a kabátujjból. Addig megnézem a rölifet a lift mellett, vagy mit. A nőket a falon. Szőkék, in ebben biztosak lehettek, proletárok. Dolgozó parasztságunk a régi időkben. Hol? A nap süt rájuk. Folyton varrnak. Ezek süketek. Mind a négy a fél arcát mutatja. Anni néni mondta, így könnyebb az embert lerajzolni. Mikor a háború előtt a házat építették, ideflancolták. A művész a még folyékony márványba nyomta az ujját, azzal slitty-lutty, idepingálta ezt. Egyik szövi, másik fonja, harmadik szabja, negyedik már hordja, gyermekével együtt. Magyarok. Ő meg én.

A part alatt

A part alatt

Három varjú kaszál:

Három varjú kaszál!

Szeretek benyúlni, ahogy megy a vonal bemélyedve, ott. Oda, mutatóujjal. Óvatosan végig, mintha én rajzolnám, és aztán elszalad erre, felszalad arra, felszökken, most itt egy kicsit húzni kell, és akkor szépen alája siklik... Így. Bogozza. Ez szék. A fonószték. Itt székelnek a nők, itt fonnak, itt szőnek. És plutty! Lesiklik az ujjam, kevereg, szánkázik, ohó! a Rózsadombon szikrázik a hó, most pedig felrántom. De nem érek fel a kontyáig. A szőke-méla szeme. Az a bárány bőre. Hálóingben van, soha nem tud elaludni. Fonnia kell a haját. Mely eléje van akasztva. Plitty! Olyan jó, ahogy az ujjam beszalad az aljáig, így. De csak finoman, óvatoskásan. A mélyibe. Ahol lent. Cicije van, cicis. Ezek mind. Szegény asszonyok. Ide most benyúlok. Húzzza Péter, vonzzza Pál! Ez itt meg már egy táblán varrja. Felfeszítette rá a cérnát. Keretre feszítette. Feszítve dolgozza ki. Szegény cérna. Köti a bogot a magyaros pitykére. Kalászkeresztes nő. Lágy a térde vonala, akár egy fehér-puha erszény levarrott vége, csak úgy lankadtan. Alázuhanok! És dzsumm...

– Veszed el onnan a kezedet? Letöröm, ha még eccer odaállsz tapenálni.

Sarkon fordulok pattanva, halálra ijedten: az új vicinó! Hangja, mint a ködkürt, de zörgő rezekkel. A Geráné. Ott rezeg dühödten pár lépcsőfokkal lejjebb, akár egy megizzadt kolozsvári szalonna.

– Mit képzelsz te, kisleány? Ez itt nem arra van.

– Kezicsókolom.

– Aztán majd megint nekem kell lemosni helyetted.

Csakazértis tovább fogdosom a falat fél kézzel, nem tudom, miért.

Majd kiesik a szívem az ijedségtől.

– Hol a nagyapád?

– Most jön.

Fenyegetőleg áll kinn a fülkéje előtt: – Miért kell neked tapenálni azt a falat? Mit csinálsz te itt állandóan? Mert nem először kaplak rajta, hogy síkálod a kezeddal, múltkor is, a térről mikor jöttetek öregapáddal, nekig sárosan, nekinyomódtál egyből a lemberdzsekeddel, végigtapenáltad tenyérrel, a lifttől a lépcsőig. Te, én agyonváglak.

– Nem is csináltam semmit.

– Áhh...

Ellök, rángatódzik a szája széle, amint elrohan mellettem. Tisztogatja a lift melletti falat. Tőlem félti. Oda-odakapdos a falra... – Ne haragudj, de ezt itt nem lehet, kislám! – Nézem a dagadt gyűrűs kezét, ahogy seperget a falon. – Itt is, látod, nézz ide. Hát én nem ezer dolgozok. Itt ám jónak kell lenni, te nem tudod, mi az, hogy házifegyelem? – Háttal áll, nem mer visszafordulni. Mint aki megbánta. Széttrancsírozott, tény, verdesek, táncikálok, felrobbant a levegő köztem és közte. Fáj!

– Jövök már, Geráné. Mi a helyzet?

A Papa leért. Fogja a kalapját a feje tetején, mint egy szélviharban. Inog a nagy lábán, és komoran legyínget. – Mondtam, hogy várjál meg! – Keresi zsebkendőjét a kabátja zsebében. – Gyere ide, fogd meg a botom. – Odaröppenek, megszerzett botjával a háta mögé bújok.

– Tábor úr, leszen szíves vigyázni, hogy a Buksi ne tapenálja össze a falat.

A Papa zsebkendőjébe trombitál:

– Tapenálja? És hol, kérem?

– Itt! – mutatja Gera néni diadalmasan, a lift elé szökkenve. – Meg itt is, itt is, végig, mint valami örült! – nagy dundi praclijával simogatja, csapkodja a falvéseteket. – Mindenütt. Ahova csak elér. Mint a moly. Micsoda gyerek ez, miféle nevelést kapott? Nem játék ez, hanem művészet. Nem kisgyerek kezébe való. Valakik ezért pénzt áldoztak, kérem.

Papa nekilődül a kijáratnak, vonszol maga után, mint egy farkat:

– Micsináljak. Nincs elég erőm. Nem tudom fékezni.

– Jól néz ki. Ki fékezi akkor?

Nevet a Geráné!

Kivillannak a viplái. Mintha belenéznek az oroszlán torkába, ahol a kincsek vannak, az ékszerfények és vad, hegyi patakok, mint az 53-as British Children's Enciklopedyban.

A buzgás!

A folyam tajtfehér habja. Csermelynek indult, de aztán a Geráné torka lett belőle, dübörgő vízese, ezüstös katasztrófa. Mintha gargarizálna, hátravetve fejét, bugyborékolva nevet. És nem hagyja abba! Ott állunk az ajtónál, de nem merünk kimenni.

– Szeretem én őtöt, csak ne tapenálja itt a dolgokat.

– Szólni fogok este a menyemnek.

– Ne tessék szólni a naccságos asszonynak.

– Miért? Maga kicsoda?

Ajjaj! Most akkor megint nem fogunk menni egy darabig.

- Gera néni vagyok. Viszi az onokáját a térre sétáltatni, nem?
- Na és. Maga miért kérdi?
- Én vagyok az új segéd-házfelügyelő, tudja, az erdélyi menekült a nyócról.
- Csak most jött vissza?
- A Gera bácsi ma fenn maradt a lakásban. Beteg a lábával.
- Ő is ott volt a Mengele-barakkban?

Átmászok a lift elé.

A földön kúszom, a lábuk alatt. Most van a délelőtt. Az egész város dolgozik, mint egy gép. Csavarodom, mint a giliszta, hogy elérjek a lift melletti sávig. Ahol a nők vannak. A szüleim már régen az íróasztalnál tojnak. Igyekeznek tojni. Dél van, csúcstermelés. Izgatott a hangulat, dőlnek a százalékok, huj-huj, hajrá, gyerünk, „Csepel, vezesd a harcot, Április, felelj neki...” Mi meg a földszinten, itt, a homályban, átmeneti félhidegben, mint a selejtek. Öregek, gyerekek, nyomorékok.

Szarozunk, két ujjal.

– Figyeljen ide. Megyünk ki a térre. Először egy szimplát iszok a Hédinél a MÁVAUT-pavilonban, ő meg tőlem kap egy kefir a Nemzeti Szalonnánál. Ha még nyitva van. Ha nincs, kiviszem hintázni. Utána egy kis Király uccázás jön. Felkeressük egy rokonomat, mindegy, kit. A nevét nem adom meg.

Geráné felzördül, mint a belevert cintányér:

- Jézusatyáuristen? Hát érdekel engem, hogy maga hova megy?
- Nem kegyed csöngetett be éjjel bevádolni a menyemnél, hogy elfelejtettem leadni a tejjegyeket?
- Tábor bácsi, azt se tudom, maga mit beszél.
- Az is kellemetlen. Magának milyen gyógyszereket írtak fel?

Felhúzódkodom a falnál.

De vigyázva, lassacskán! A hátammal vakaródzva, mint egy partizán. Érzem az ujjam bögyivel a véseteket. Mmmm! Álmatagon hátradőlök. Futólag elájulok. Ő meg én. Anya és lánya. Kéz a kézben, a falon, ahol a márványnap süt a vége fölött, ott fenn. Oda akarok eljutni.

Tehén dagaszt

Tehén dagaszt

Kemencébe rakja:

kemencébe rakja!

Így készül a ruha.

Nagyon vigyázva fogom nézni. El a faltól a kezeket. Ez egy régi kép. A háború előtt. Ide álltunk, mielőtt elgázosították volna a családot. Anya és Fialánya büszkén, magyaros ruhában. Tulipános lajbim van, szőke hajfonatom. Mint egy álárja, aki szoknyában van. Naiv és becsületes gyermek. Fogja az anyja kezét. Egyik ízélte, a másik azolta, harmadik meg gyorsan feljelentette őket! Hiába az Angol Cérnagyár Nyugdív- és Betegségbiztosítási Alapjának a háza. S akkor, ha így felyomjuk, felsúgjuk, óvatlanul, vé-

letlenül, de tényleg, csókolom a kezsit-lábát a naccságos asszonnak, hát én azt nem tottam! mi nem értesültünk rolla, mert mondom, épp Kanizsán tötöttem karpaszományos szógálatomat, és ott nem mondták, hogy magukkal mi van, kezicsókolom. De már húzom is el a csíkot. Most jön ez a szép márványos pázsit, ugye, itt csinálják a magyar ruhát a magyar angol gyárban, magyar tömegfeldolgozásban. Kisztihand. Örök Nap a márványban. Dógozik az örök magyar Nap a rónán, ki is van tikkadva már szegény. Föltóhatom? Ide be a korcába, ahol a légófény van, itt varrnak a bornyúszemű, magyar zsidó lányok. És dzsumm – bele a varratjába a tút! Áthúzza a cernát kíméletlenül. Szövi a jövőt, fonja, izéli, normába, sietve, szabadság! Kész. Ezt már megszöötték, megmunkálta a magyar proletariátus: anyag lett belőle. Használható.

– Koszolja a falat megin a bűdös kezivel. MÉR engedi?

Állunk.

*Róka gyűjti,
Róka gyűjti!
Szűnyog kévét köti:
Szűnyog –*

– Hát mi most akkor megyünk is!

Mondja a Papa, és leüti a kezemet a falról. Rángat kifele, közben a fenekemre is szeretne odacsapni, de nem ér el, nekitaszajtja magát az üvegezett kapunak, nyomja, de nem nyílik, hátunkra permetez a vicinő kacagása, mint a Puskinban Világhíradó után a szagosvíz, rácsimpaszkodom a kilincsre, ahogy szoktam, Papa meg nagyot ránt rajta, és – bumm!

Rés támad.

Érzem a durva lódenjét a pofámon, ahogy a karja alatt gyorsan átfurakszom. Ez már a szabad. Zaj. Sötétség, kapualj. Az aluljáró torka. Itt lövik főbe a menekülőket! Miniket nem, mert igazolásunk van: menyem a gyárba, fiam a JAVSZER-be.

Furcsa hely. Gumiszag terjeng.

A beton alá gyömöszölt náci hullák is, aszem. Meg a titkok, az ávók, a fel nem robant bombák. A halál, a technika, a modernség! A félemeleten meg a Danyi suszter. Ott kuksol fönn. Itt, a fejünk felett viszont kupolás üvegzaketta az aluljáró-mennyezet. Mint a halálbogár szeme. Mindent néz, de felülről. A halálnak mindent szabad. Csak nem most.

Les, hogy mikor.

Itt masíroztak 44-ben.

Át.

Látta a mennyezet szeme! A sárral rongyolt csizmák. Érik a, érik a búzagalász, hej! Nehéz fiúszag, katonák. A sietség. Kit hozzunk le még a negyedikről, testvér? Az átjáróházi visszhang, a trappolás. Az elhullajtott szájrék. Késő. „Ne télakolj, mert felkoncollak!” Mintha megfojtottak volna itten egy kiáltást. „Él. Most már mindegy. Rosszul temettük el. Vissza fognak jönni, meglátjátok!” – – – Kéz a kézben rohanunk az utcára, dülöngve.

– Na kéremalássan. Ez már forgalom!

Állunk az aluljáró torkában, a fémtuskók közt. Hulló fényű délelőtt. Szemben a Főposta, mint egy állat. Piszkosabb a színe még az elefánténál is. Vastagszürke. Egy nagy ház, sikító pléhpárkányokkal. A felső emeleten van a telefonközpont, és ott mindig kattog. Klottköpenyes nénik titokban dugdossák a drótokat a falba, alul addig zavartalanul dolgozik a posta: zajlik a nagy feladás. És szabad bemenni akárkinek, levél nélkül is, csak úgy. Csomagot is lehet küldeni, de azt előbb mindenkivel szétbontatják. Izgi.

– Nem ülünk be egy kicsit a Postára nézegetni?
– Majd ha visszefelé gyövünk, tán-tán! Én se tudom.

Megindulunk az utca felé.

Miből van a levegő, hogy így átfehéredik? Lépésről lépésre fényesedik, tágul, hangozódik! Ez most már a kinn, az utca! Kinn vagyunk, ez a nappal, a dübörgés, vijjognak a mentőautók, szaladnak az emberek sehova se nézve. Az utcán viselkedni kell. Pardon. Szervusz Szalvusz Gyógyító Víz! Keresik az autóbuszmegállót. „Szállt velünk a busz, akár a gyorsvonat, és én két szép szemedben láttam meg a sorsomat.” Következik a Füttyös és a Kutyája. Hallotta? Az Apponyi téri Éjjel-Nappal Csemegébe eredeti franciasaláta érkezett, úgynevezett kaszinótojással. Tiszta Párizs. Mit mond a kínai ma? Pá, rizs! Ezek okosak, ezek már felnőttek, majd ezt kell megtanulni. Sok répát kell enni, aztán sikerül.

Brummog az utca.

Hó, de érdekes! Felfreccsen a lé. Itt már tócsák vannak. Meghalt hó. Úgy megyünk mi is, mint akárkifia! Hol erre fordítjuk a fejünket, hol arra. „És nyár és ősz és tél jött sok tavaszra, és életének én vagyok a haszna.”

Míntha tonnákban állna felettünk az ég!

Hajnalba kitombol az apám a fürdőszobába!

Kéregfehéren, álmosan cammogva, mindennek nekimegy, mikor én még alszok. Azt hiszi, halott vagyok, elferdült fejjel. A csirkenyakam! De én láttam, ahogy borotválkozott, füttyögve. Zöldesfehér a tükrében. Holt kép, hajnalban. Fel sem merte gyűjtani a villanyt, nehogy felriasszon, és idehívjam az ávót, kipakoltassam.

Átjár a szobámon.

Egy kurvakurta lépéssorozattal ma is átment.

Nem doblak fel, Apa, menj, osonj ki a házból, keress pénzt. Még akkor nagyban fázott az utca, fáztak a tócsák, behúztam a lábam, csikorogva fékezett a 7-es busz, akkor volt az a sötét hajnali felugrása Apának a lépcsőn, egy olyan álmunkásat dobantva: „Béke és szabadság!”

Ó, én mindent láttam!

Bolha ugrik

bolha ugrik

hányja a székérre:

hányja a székérre!

- Azt danoljuk inkább, hogy: „Söprik a pápai uccát! Masíroznak a katonák!”
- Kuss.
- Pofádra verek.
- Papa, mitől fehér a levegő?
- A rosszaságottól.
- És még?
- De milyen szép ma minden. Langy a levegő, már gyön a tavasz. Érzed?
- Vegyél medvebocskort.
- Dehogyan veszek. Majd ha hülye leszek. Nincs pénzem. Volt pénzem, de már nincs. Elrekvirálta a direktórium. Schön Béla is a direktóriumban volt, mégsem segített, sőt. Árvasági segílyt se kapok. Nagyanyádnak is, mielőtt meghalt volna, levágták a lábát. A cukra miatt.
- A Bécsi utcai trafikba lehet kapni.
- Abszolúte nem érdekel egyetlen trafik se. Van még a tegnapi Harmóniából. De én nevetetni akartam, és megkérdeztem tőle: – Mondja, örül, hogy meghal, hm? Nem kell többé Bosznia. Megmondtam neki a halálos ágyán is, áperté. Mit gondolsz, erre mit mondott?
- Veszel?
- Mit vegyek? Az olaj, az bessen van, a Standard is becsődölt, elvitték az összes vezérigazgatót. Nyilvános akasztás lesz.
- Medvebocskort vegyél.
- Micsodát? Hangosabban.
- Cipőfűzős cukrot.
- Ugyan! Maga srecklich, mondta, menjen a picsába. Holott különben szemérmes asszony volt. Csak hát a cukor. Cukros fej, az tréség. Szellemesség attól kezdve alma. „Alma a fa alatt, nyári piros alma!”

Nem lehet vele zöld ágra vergődni soha.

Áh, mindegy.

Pedig szép a medvecukor a fehér staneclijában. Úgy tekereg, feketén, mint a cipőfűző. Olyan a színe is, mint egy cipőkrémnek. Nem akartam először. Papa hozta távoli trafikból, patyolatfehér, jól csörgő zacskóban, mint egy drága kincset. Azt mondta, ezzel köti a medve a cipőjét. Meg voltam hökkenne. Te ezt elhiszed?

Én el.

Ezzel köti a medve a cipőjét.

De sírok, mire kiérünk az Erzsébet térre, mindig. Durván fog. Vonszol, rángat, mint egy spárgára kötött féltéglát. Nem érdeklí, hogy kivel ütközök össze, nem is a kezem fogja, hanem a kötött kesztyűm végét. De hülye! Hüppögök. Nem akarja meghallani. Süket, mint az ágyú. Agya ér el! Mondják, a háta mögött is, suttogva a körzeti orvossal. „Mit csináljunk vele, tessék mondani?” S épp megyünk át a Háromszentség-szobor előtt a Szervita téren, mely vasrácsos kertben emelkedik, szemét forgatva! Odapislantok.

Sár, tavasz.

Bugyogó föld tömérdek szeméttel, buszjeggyel, kenyérmorzzával a halott tócsák közt. Öreg nénik a galamboknak szórták. Nedvesség! Párasság. Micsoda ég látszik innen, ha felnézel! Alig-napocska, ki-kikandikálva. Mint egy égőfehér turha. Nyomasztó dőbenet. És eszembe jutott, hogy szemben, a templomban meg ott van az Úristen.

- Nem megyünk be kicsit a Szervita-templomba?
- Miért?
- Csak. Menjünk be.
- Mi a bánat végett?
- Megnézni az Urat.
- Kicsodát?!
- Hát a Jézus Atyát.
- Mesüge boj. Nincs elég bajunk? Ne kísértsd az Istent. Ha elengeded a kezem, úgy éljek, megverlek. Olyat még nem láttál.
- Miért?

S kirántom magam a kezéből, mintha a zoknimat akarnám megigazítani, de usgyé, rohanok!, mintha puskából lőttek volna ki, ilyenkor az idő megáll, látom a Papát is a rongyos kabátjában, földbe gyökerezve, botját az ég felé veti kínjában, és látom magamat is, mint egy ijedt gyagyát, ahogy cikázok az úttesten, a kocsik közt, de már látom a Szerviták súlyos templomajtáját is, amit úgy kell majd belöknöni, hogy nekirohanok, és máris ott vagyok, nem nézek hátra, rádobom magam a zsidószemekkel kivert kapura, hogy csakazértis beférkőzzek a gójok közé, akik ma is, gondolom, ott lesznek, a fejkendős nénik a virágvödrök között, akik siratják a Jézust, aki meghalt.

Bent azonban: semmi.

Átverekszem magam a belső templombejárat elé akasztott nehéz függönyön, át az üvegezett lengőajtón is – és hopp! Semmi. Se egy angyal, se... Csak furcsa, halottszag csavarja az orrom. Meg hát vannak pici márványablák is, oldalt, sok: „Merci, 1944. Hálaból! Szabó család. Áldás és békesség.” Effélék. De különben semmi.

Beljebb kéne menni.

Máskor, amikor Anyával jövünk ide az óvodából hazafelé menet, oly sokan vannak, hogy soha nem is látom tőlük az Istent, legföljebb a töpörödött néniket a virágvödrök mellett. Magas szárú cipőben térdelgetnek. Nagyon is akarnak jók lenni, az látszik. Sepregetnek, imádkoznak, vigyáznak a könyvekre. „Szabad egy rózsafüzért ennek az ártatlannak?” Tömeg van, mint a Totózó előtt, vasárnap! Annyian vannak, és nem engednek beljebb. Pedig még az Operába is előre lehet szaladni a zenekarhoz, a kicsiknek. Ez jog. És ott nekünk lehet ringani zenére, a korlátba kapaszkodva, mint a múltkor is, a Babatündér alatt bekukucsáltam a mélybe, ahol a dobos van. Láttam. Itt nem lehet látni semmit, nem engednek. Feltartják a hegyes orrukat, és állnak. Előbb jöttek. Szól a zene, bús harmóniák. Meleg van. Ilyen szagos pára. De most, délelőtt, hogy senki sincs – így se látni semmit. Hol az Úr?

Itt lakik állítólag.

Hol?

A templom végiben, az emelvényen, arannyal szegett terítővel nagy asztal. Ott szokott dolgozni, mikor nem jöhet be senki. Rács is van előtte. Mint egy múzeumban. Vagy ezt nem szabad mondani? De a krecli üres. Csak az mehet be hozzá, aki hiszi. Hiszi a

Piszi. Oldalt barna ruhás szentek, lekopott színű, bolond figurák. Anyaszüzek kapucnis kabátban. Piros a szájuk, vonaglanak. Szenvedteti őket az Isten?

Vaksötét zűrzavar honol e szent helyen!

Két napja is benn voltunk Anyával. Akkor mondta, utána, mikor már kikaptam – ő is a fenekemre vert többször –, hogy itt van a lakása, ez a helye, értsd meg, itt ne szambázzál többet, édes kisfiam. Mert tényleg szambáztam. Apa tanított rá. „Ha bárhol unatkozol, fiam, gyakorold a tánclépéseket.” Álltam Anya háta mögött, és kicsit szambáztam, amíg imádkozott. Térdelt, kínban, oldalt, akkor többen is rám szóltak, „mit művel ez a kisfiú?” Anya úgy tett, mintha nem venné észre, aztán ajtatos arccal kivezetett mégis, és összevissza ütött. Ilyenkor nincs magánál. Az első férje miatt jön be a templomba. Aki a Weisz Endre. Nem az apám. Mártírhalált halt Sztarije-Oszkolnál.

Rágyújtották a kórházbarakkot.

Csak azt szeretném tudni, minek ez a templom, ha nincs benne az Isten?

Itt van az Isten? Hol? Mert ezzel indokoltam már anyunak is, hogy én nem látom az Istent, és akkor táncolok. Persze hogy itt van, hol lenne, mondta fulladozva, hányszor mondtam, ez a lakása, ez az ő helye, de ő mindenütt van. Megfoghatatlan. Szedtem a lábam. Égett az arcpofám. Lefagyott a lába. Mikor meg már járnai se tudott, rágyújtották az egész barakkot. De ha zsidó az Isten? Hát az hogy lehet? Kérdeztem. Hagyjál már, zokogott, ne piszkálj. Hogy lehet zsidó? Kérdeztem azértis. Hogy tud sírni az én anyám! Sírásra áll a szája eleve, de nem akar sírni, felveti a fejét, beharapja a szája szélét, hogy sírva ne fakadjon, hangot ki ne adjon, csakhogy ömlik a könny mind a két szeméből, némán is kijön. Akkor még erősebben szorítja a kezem. Visszaszorítom, de elnéz a semmibe. Csurom víz a blúza, a kabátja... Így fordulunk rá a Petőfi Sándor utcára a langyos alkonyatban, ami olyan, mint Anya szeme alja: felpuffadt sötétség. Pedig akkor még visszatartja az igazi nagy bógést. Szégyelli előttem. Legyőzi, ha tudja. Néha kimegy a fürdőszobába ordítani, de... Semmit se szabad tudnom. „Nézz a lábad elé. Rám ne figyelj. Ne faggass.”

Csend van.

Én vagyok egyedül. Ott, hátul van egy ajtó, oldalt. Be kéne ismeretlenül szaladni hozzá. Miért ne? Csak így délelőtt, játszótérre menet, szinte véletlen. „Bocsánatot kérek, lehet, eltévedtem, most jó helyen járok, tessék mondani?” És akkor megkínálna egy párna selyemmel. „Tegyed el, fiacskám, tegyed el nyugodtan. Tegyé a cukorkából még a zsebedbe is.” Mentolosa is van, biztos. „Hogyhogy én még nem láttalak téged? És már középső csoportba jársz, ilyen nagy vagy te? Tyhúj.” Ősz keze kavargat, turkál a cukorban, keresi a legszebbet. Addig majd bizgálom az asztalterítőt lehajtott fejjel, szendén. Szőrök lógnak ki az orrából. Nagy a nyaka, és elefántos a szeme. Szomorú! Redők vannak rajta. Ilyen ízék. Atyarác. Ki tudja. Sötétben kucorog. Könyvei porosak. Leszíjja a karját. Fején a doboz: mezüze. Mesüge. Most horkol. Ha belépek, rémülten felugrik, feláll a haja: „Ki az? Ki van ott?” És lecsúszik a gatyája a csontos fenekén. Alig pislákol a kislámpája, rémes. Be van aprítva a macesz a kávéjába!

– Gyere ki!

Papa áll a bejáratnál, fél lábbal benn, fél lábbal kinn, felemelt bottal. Fején a fél függöny.

– Nem.

– Ne akard, hogy bemenjek! Gyalázatba hozol.

– Nem szabad a templomba kiabálni, kérem – hallatszík egy hang, azt hiszem, Isten, lebukom a padok mögé villámsújtottan, és behunyom a szemem. De menten kinyitom, mert rádöbbenek, egy nő.

Tovább kárál:

– Ne tessék itt cirksuzt csinálni, kérem. Ez szent hely. Mi a probléma? Teccik valami virágot venni?

– Hozza ki az onokámat, naccsád. Ott van, ott lapul. Buksi, vigyázz, a végén nem fogsz semmit se kapni! Már is jókora késésbe vagyunk. Szégyelled magadat.

– Azért, mert az Úrjézus kegyét keresi szegényke?

– Ez egy zsidó gyerek, tetszik érteni? Én vagyok neki a zsidó nagypapa.

– Ne tessék ilyen hangot használni. Ez templom.

– Miféle templom? Hol van itt nekem egy templom?! Semmiféle templom nincs itt, mi nem ide tartozunk. Hogy képzeli?

– Mit akar az úr?

– Én? Semmit. Benn van az onokám. Ide szenvedte be magát a hülye. Tessék őt kihozni valahogy, ide hozzám.

– Tán a Szentlélek mozgatja szegénykét. Felbuzgott! A forrást keresi az ő ártatlan lelke.

– Hogyisne.

– Hány éves?

– Tessék már kihozni! Ott van az izénél, a nem tudom, micsodánál. Én nem fogok bemenni. Ott van, az átkötő sor végén, innen látom, ott guggol. Vigyázz, Buksi, mert már zsömlét se kapsz, semmit, nemhogy kefert. Ráhagylak a keresztényekre. Elmentem! Hiába keresel, én már itt se vagyok...

– Legalább valami virágot vegyen.

– Jól van, AKKOR mégiscsak bemegyek. De akkorát verek a seggedre, hogy ihaj!

Na, ez bejön. Még képes és bejön!

– Nézze, most kiugrik... Ne bántsa!

– Terelje a kijárat felé! Sömájszrojél, édesem, hát ne félj, a nagypapa jön...

És tényleg jön, botladozik felém a hosszú kabátjában a Papa, lila a szája, kelepelve húzza maga után a botját, elfelejtette, hogy rá kell támaszkodni, a pirinyó nő meg oldalról rohan rám, jé, hát ezt ismerem! ez a Stanci néni, az Engels téri pisipagoda őre, ő az, aki beszélgetni szokott a tubikkal. Mit akartok? Mielőtt elkaptok, majd megnyílik a föld, és akkor az Isten, mint egy feldühödött vadállat, kítátja a száját, üvölt, tüzespirosan rám csukódik...

Elnyel!

Eszeveszetten összevissza cikázok a jéghideg templomban – Szenteltvíz, vigyázat! –, közben futólag térdre is rogyok a padok közt, mint a Latyi Matyi a Fel a fejjelben a nyilas kivégzőosztag előtt, abban a jelenetben, mikor a kezében tartott tojásból kikel a csibe – „Hopplahó, itt vagyok, szép az élet! Te is szeress, te is ne vess, és légy vidám” –,

de ez most nem segít. Elérnek, körbevesznek, elkapnak, azt se tudom, hogy cipelnek ki, azt se, hogy ki mit mond, mivel vigasztal, mivel áztat... Odakint Papa a karjára vesz, csókolgat, törölgeti az arcom, motyorog, mentetetődzik: – Öcsém, így van ez. Ne ríjjál, mit se ér.

S kifújja az orrom.

– De hát hol az Isten?

Letesz a földre.

– A Seholban van, a Seholban. Majd elviszlek hozzá, hogyha jó leszel.

1996–2002

Kapus András

HIPOTALAMIKUS MONDATOK

Tractatus etimolophysiológicus

Egykori neurológiatanárom, Csanda professzor mesélte: kíváncsi kutatók Herbert von Karajan fejére EEG-gépet raktak, hogy megállapítsák, mikor mutat a karmester agya különös izgalmi állapotot egy Beethoven-szimfónia vezénylese közben. Érdekes módon a lélek kérgének szeizmográfja nem a fenséges motívumok előtt vagy alatt jelzett agyrengeket – tehát *megrendültséget*, amikor is az *eláradó* zene szinte magától *hömpölyög* – hanem a csendesebb részeknél. A mindenkit magával ragadó zene szinte karmesteri irányítás nélkül *sodorja* a zenekart, míg a kevésbé „hangzatos” elemek a fokozatosan és fojtottan épülő feszültség és az azt követő oldódás kihívását hordozzák.

Frivolnak, ha nem épp szentségtörőnek tűnhet a zene vagy bármilyen művészi alkotás hatásának Fourier-analízise. Mert bár igaz, hogy a lemezfelvételt vezető hangmérnök oszcilloszkópján a Beethoven-szimfónia *hullámok* bonyolult mintázataként jelenik meg, s talán található olyan függvénykapcsolat, mely ezt a karmester vagy a hallgató agyában egyidejűleg regisztrált elektromos hullámok képévé alakítja, de mit mond ez a két *hullámtenger* a művészet hatásának titkairól? A kérdés azonban csak akkor rossz, ha összekeverjük a *hogyan* a *miért*tel.

A művészet akut élettani hatásai – a műalkotás *befolyása* az emberi test működéséire – ősidők óta ismertek. Pontosabban: abból a mágiából lett művészet, mely képes volt bizonyos élettani hatások létrehozására. Az ógörög nyelv tisztán tükrözi a művészi hatás fizioológiájának etimológiáját. E hatások legjellegzetesebbike a különböző testnedvek folyásának megindulása. Ez a nedvelválasztás olyannyira fontos eleme a hatásnak, hogy az európai esztétika nem átallotta a mirigyek beindítását a művészet fő céljaként megjelölni: a jó művészet *katarzist* vált ki. Az eredeti ógörög szó „megtisztulást” jelent. Feltűnő azonban e szó hangtani és egyben élettani rokonsága a *catarrhus* terminussal, ami átfolyást (tisztító átmosást) jelent, s az orvosi szaknyelvben a nyálkahártyák váladékképződéssel járó gyulladását jelöli. Itt az eredeti görög szótól, a *rhein*, azaz „folyani” főnévi igenév. A belőle kicsendülő „rh”, illetve ennek variánsai: a „hr”, „kr”, „rk” hangkapcsolatok félreismerhetetlen hangutánzó, hangulatfestő utalások a felfakadó vála-